

Salakuoppia japanilaisessa kulttuurissa

Jorma Pihkala

Japanissa pitkään työskennellessämme jouduimme lyömään päätämme epälukuisia kertoja seinään ymmärtäessämme maan kulttuuria väärin. Todennäköisesti jokainen lähetti joutuu kantapään kautta oppimaan asioita, mutta jaamme nyt joitakin esimerkkejä omista epäonnistumisistamme. Alla olevat asiat eivät ole tärkeysjärjestyksessä.

1. Japanin lahjakulttuuri

Japanin lahjakulttuuri on sinänsä kaunis ja jokaisen suhteellisen helposti oppima tapa, mutta se eroaa kuitenkin olennaisesti suomalaisesta lahjojen antamisesta ja saamisesta. Samalla tasolla olevat ihmiset ”vaihtavat” lahjoja osoittaakseen keskinäisen yhteyden ja ihmissuhteen jatkuvuutta. Samalla hierarkian tasolla olevan tulee vastata lahjaan vastalahjalla, jonka tulee olla pienempi mutta tietyssä suhteessa saatuun lahjaan. Vasta seuraavalla kerralla vastapuolelle annetaan sitten alkupe räistä lahjaa vastaava lahja eikä vielä vastalahja vaiheessa. Monet merkitsevät tarkasti ylös saamiensa lahjojen rahallisen arvon, jotta kun oma vuoro tulee, osataan antaa riittävän arvokas lahja. Lahjojen antaminen ajoittuu tietenkin erilaisiin juhlapahtumiin kuin häät, hautajaiset jne. Lisäksi ovat kalenterin mukaiset lahjat, joita annetaan uudenvuoden maissa ja puolen vuoden tienoilla. Varsinkin liiketoimissa ja politiikassa lahjoja on enemmän tai vähemmän pakko antaa, jotta ihmissuhteet pysyisivät kunnossa. (Politiikassa kulttuuriin kuuluvien lahjojen antaminen ja sen erottaminen lahjonnasta on osoittautunut suureksi ongelmaksi Japanissa).

Eri tasolla olevien ihmisten välillä kuvio on toinen: Esimerkiksi opettajan ei tarvitse antaa oppilailleen lahjoja, mutta oppilaiden tulee antaa opettajille. (Tosin siihen liittyvä lahjomisen vaara on suuri ja kouluissa nykyään ei rohkaista oppilaitakaan antamaan lahjoja paitsi ehkä sen jälkeen, kun on valmistuttu koulusta tai siirrytty seuraavalle luokalle.) Koska seurakuntatyössä lähetti ja pastori ovat eri tasolla kuin seurakuntalaiset, jälkimmäiset antavat usein lahjoja kiitokseksi saamastaan opetuksesta tai huolenpidosta tai vain osoittaakseen, että haluavat säilyttää hyvän suhteen opettajiinsa. Pastorin tai lähetin ei siksi tarvitse antaa vastalahjaa, vaan heiltä edellytetään opetusta ja huolenpitoa.

Tähän liittyviä miinoja, joihin olemme kompastuneet:

Japanilaiselle lahjan antaminen on äärimmäisen tärkeä akti, koska sillä kommunikoidaan suhteen säilyvyyttä. Jos saatu lahja torjutaan, se merkitsee antajalle samaa kuin ihmissuhteen torjumista. Siksi kaikki ja kaikenlaiset on otettava vastaan, vaikka niitä ei tarvitsisi mihinkään. Tämä ei rajoitu pelkästään esinelahjoihin vaan myös lahjaksi suoritettuihin palveluihin. Tarpeettomat lahjat japanilaiset osaavat kierrättää eteenpäin tai heittävät roskiin, mutta niitä ei missään tapauksessa saa torjua, mikäli halutaan säilyttää ihmissuhde.

Toinen salakuoppa liittyy lahjoihin, joita japanilaiset antavat esimerkiksi kirkolle tai jopa Jumalan palvelemiseen (esineet, rakennukset jne). Suomalaisen ajattelutavan mukaan kirkolle annettu esine kuuluu kirkolle ja kirkko saa itse päättää sen käytöstä sen jälkeen. Mutta japanilaisessa ajattelussa kirkolle lahjoitettuun omaisuuteen liittyy edelleen antajan tietty omistusoikeus. (Aika usein se saattaa ulottua myös hen-

kilökohtaisiin lahjoihin.) Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos esine rikkoutuu tai se annetaan muuhun käyttöön, antajan mielipidettä on ehdottomasti kysyttävä ennen toimenpiteitä. Ellei niin tehdä, antaja saattaa loukkaantua syvästi. Joissain tapauksessa kirkolle annettu saatetaan edelleen kokea niin omaksi, että sitä voidaan myöhemmin pyytää takaisin antajalle.

Käytännöllinen esimerkki Jumalalle lahjoitetusta omaisuudesta ja sen omistusoikeuden säilymisestä antajalle on se, kun joku uskova antaa omistamansa rakennuksen Jumalan valtakunnan työhön. Ellei rakennusta siirretä uskonnollisen yhdiskunnan nimiin, se säilyy edelleen lahjoittajan nimissä ja käytännössä lahjoittaja sanelee, miten rakennusta voi ja saa käyttää. Toki suomalaisillakin on taju tietystä omistajuudesta, kun on kysymys yhteisestä työstä, yhteisistä seurakunnista, järjestöistä ja niihin liittyvistä rakennuksista. Taju omistajuudesta sitoo ihmisiä yhteisiin ponnistuksiin. Luulen kuitenkin, että japanilaisilla asia on vielä syvemmissä kuin meillä.

Lahjakulttuuriin liittyy myös tietty *vieraanvaraisuuteen liittyvä vaatimus*. Jos ja kun vierailaan jonkun kodissa ja sitten kiinnitetään erityisesti huomiota esimerkiksi johonkin kauniiseen esineeseen ja aletaan kehumaan ja ihastelemaan sitä, isäntäväki saattaa tulkita sen pyynnöksi: "Voisitteko antaa sen minulle?" Tällaiseen pyyntöön ei vieraanvaraisuuskulttuurissa saa vastata kieltävästi. Näin ollen isäntä tai emäntä joutuu antamaan sen vieraalleen vaikka ei haluaisikaan siitä luopua. Siksi kodeissa vieraillessa kannattaa kiinnittää kehumiset ja arvostus sellaisiin asioihin, joita isäntäväki ei voi antaa pois.

2. Kommunikaatioon liittyvät ongelmat

Japanilaiset antavat ulkomaalaiselle, joka ei osaa kunnolla japania varsin pitkälle anteeksi heidän mokansa ja kommunikaativirheensä. Mutta siinä vaiheessa, kun lähetti alkaa kohtalaisen hyvin hallita kielen, mokiin ei enää suhtauduta yhtä armollisesti. Tyypillisiä ongelmia ovat seuraavat:

Sanaton kommunikaatio

Japanilaisen kommunikaatio on paljon syvemmin kulttuurissa kiinni kuin, mitä länsimainen ihminen ymmärtää. Japani on edelleen eräässä mielessä yhtenäiskulttuuri ja se tarkoittaa sitä, että lähes kaikki ihmiset tietävät, miten eri tilanteissa tulee toimia ja mitä eri tilanteissa edellytetään ilman, että sitä lausutaan ääneen. Väite saattaa kuulostaa oudolta, kun kuuntelee junissa ja busseissa kuuluvaa ohjeiden sarjaa tai koululaisille jatkuvasti annettuja käytösohjeita. Mutta juuri siksi, että noita ohjeita on halki vuodet kuultu, kaikki tietävät sanomattakin, miten milloinkin toimitaan. Lähetti saattaa joutua vain ihmettelemään, mistä nyt oikein on kysymys, kun kaikki toimivat ikään kuin kaikki olisi etukäteen selitetty, vaikka kukaan ei ole puhunut mitään.

Ilmapiirin haistaminen

Japanissa kommunikaation ratkaisee *kuuki* eli millainen ilmapiiri jossakin tilanteessa vallitsee. Kun joku tulee paikalle johonkin tilanteeseen, hän ilman sanoja haistaa, onko ilmassa jännitteitä vai onko ilmapiiri rauhallinen. Tietenkin suomalainenkin toimii samaan tapaan, mutta hänelle ilmapiiriin luo enemmänkin verbaalinen kommunikaatiotaso kuin nonverbaalinen, joka riittää usein japanilaisille tilanteen arviointiin. Moni japanilainen on hyvin herkkä vaistoamaan toisten ihmisten tunnetilan. Japanilai-

sen on vaikea kommunikoida verbaalisesti, jos hän kokee ilmapiirin huonona tai jännitteisenä.

Aiteshugi, toinen ensin

Jokainen ihminen haluaisi miellyttää kohtaamaansa toista ihmistä saadakseen itselleen hyväksynnän. Japanilainen ei tietenkään ole tässä suhteessa erilainen, vaan menee paljon pitemmälle kuin länsimaalainen. Hänelle toisen miellyttäminen on tärkeämpää kuin omista käsityksistään kiinni pitäminen. Se on tietenkin ryhmäkulttuurin perusominaisuus.

Näin ollen yhteisössä tapahtuva päätöksentekoprosessi on varsin erilainen kuin Suomessa. Läntinen ihminen pyrkii ajamaan omat käsityksensä lävitse ja pyrkii perustelemaan asiansa mahdollisimman hyvin. Jos lännessä päätöksistä ei saada yksimielisiä, niin asioiden eteenpäin viemiseksi tehokkaasti tehdään enemmistöpäätöksiä. Sehän tarkoittaa käytännössä myös sitä, että enemmistö on sitten myös vastuussa päätösten seurauksista.

Japanilaisille sellainen työskentelytapa ei sovi. Ennen kuin mitään päätösesitystä pyritään ajamaan läpi, kysellään kaikkien osapuolten näkemyksiä. Kun keskustelun edetessä alkaa hahmottua tietynlainen yhteisymmärrys, sen pohjalta laaditaan esitys, jonka taakse kaikki sitten yksimielisesti asettuvat. Jos yhteistä konsensusta ei heti saavuteta, keskusteluja jatketaan hyvinkin pitkään sovun löytämiseksi. Päätöksenteko on hidasta, mutta lopulta päätöksen toteuttaminen tapahtuu tehokkaasti, kun kaikki ovat sen takana. Toisaalta jos ratkaisu osoittautuu vääräksi, kenenkään ei tarvitse ottaa siitä vastuuta.

Lähetien kiusauksina on viedä esimerkiksi seurakuntaneuvostossa asiat nopeasti lävitse. Hän saattaa siinä onnistua arvovallallaan, mutta myöhemmin hän saattaa havaita, että mitään sovituista asioista ei tapahdu, kun japanilaiset eivät sitoudukaan tehtyyn päätökseen. Lähetti saa heiltä sitten jossain vaiheessa palautetta: ”Toimit diktaattorina.”

Toisten kuuntelu

Japanilainen kommunikaatio lähtee liikkeelle siitä, että ennen omien asioiden ja näkemysten selittämistä kuunnellaan toista. Vasta sitten, kun hän kokee, että häntä on todella kuultu, hän uskaltaa esittää varsinaisen asiansa. Silloinkin kun hänellä on kriittistä sanottavaa, hän yleensä käyttää hampurilais-menetelmää. Eli hän antaa ensin arvostusta henkilölle, jolle aikoo sanoa kritiikkiä. Sitten hän lausuu kritiikkinsä ja sen jälkeen taas kertoo, miten hyvä kritiikin kohde on. Suomalaisilla on taipumus ensin esittää omat ideansa ja vasta sitten kuunnella toista. Lisäksi hän sanoo kriittiset arvionsa ilman henkilön tunteiden huomioimista. Japanissa huonon ilmapiirin vallitessa asiat eivät yleensä etene. Siksi ilmapiirin ylläpitoon panostetaan paljon esimerkiksi vapaamuotoisen yhdessäolon muodossa.

Usein jouduin ihmettelemään, miksi se ja se henkilö lähti seurakunnasta tai vaihtoi seurakuntaa. Joissain tapauksissa minulta kesti vuosia, ennen kuin tajusin syyn. Suomalainen tapani johtaa seurakuntaa ei sopinut asianomaiselle henkilölle. Minun olisi pitänyt oppia kuuntelemaan paremmin toisten ajatuksia.

Aimaishugi, tarkoituksellisen epäselvä kommunikointi

Japanilaisten epäselväksi jättävä tapa kommunikoida (*aimaishugi*) tuottaa joskus päänvaivaa. Sen taustalla on asenne, jonka mukaan kommunikaatiossa on tärkeämpää tunneilmasto kuin itse asiat, joita käsitellään.

Jos kysyy tuntemattomalta tietä, niin vastaaja kokee usein kohteliaisuuden vaativan tai velvollisuudekseen auttaa ja antaa opastusta, vaikka ei itsekään tiedä kysytyn paikan sijaintia. Vastaus voi siis kuulua jotenkin ”tuolla oikealla”. Kysyjä ei siitä kostu pikemminkin voi joutua enemmän harhaan, mutta ”neuvon” antanut kokee olleensa ystävällinen.

Kun taas joku tuttu ilmaantuu yllättäen ovellesi jossain asiassa, hän saattaa sanoa: ”Tulin sattumalta näille kulmille, joten poikkesin luoksesi.” Tosiasiassa hän on varta vasten tullut tapaamaan, mutta haluaa pehmentää ilmapiiriä ja antaa tuntuman, että hänelle oli pikku juttu tulla, vaikka näkikin paljon vaivaa.

Jos taas kutsut jonkun tulemaan jumalanpalvelukseen tai kotiisi, hän saattaa kirkkain silmin vastata, että hän tulee ilomielin. Kuitenkaan hän ei saavu paikalle. Hänen tarkoituksensa ei ollut valehdella, vaan antaa arvostusta sille, että kutsui häntä. Jos hän ilmoittaa tarkan ajan, jona hän on tulossa, hän tarkoittaa myös olevansa tulossa. (Kyllä suomalainenkin sanoo usein: ”Olisi kiva tavata,” vaikka hänellä ei ole mitään aikomusta todellisuudessa tulla kylään.) Läntinen ihminen saattaa kuvitella, että epämääräisillä ilmauksillaan japanilainen valehtelee, mutta ei siitä ole kysymys. Jokainen japanilainen nimittäin lähes 100% ymmärtää, mitä hän tarkoittaa. Kysymys on läntisestä eroavasta tavasta kommunikoida.

Japanilainen ei käytä mielellään kielteisiä ilmaisuja puhuessaan toiselle. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kuuliija ymmärtäisi hyvin negatiivisenkin viestin, vaikka se ilmaistaan myönteisiä sanoja käyttäen.

Epäsuora asioiden hoito

Japanilainen kulttuuri on korostuneen häpeäkeskeinen, vaikka jokaisella japanilaisellakin on omatunto ja syyllisyydet ovat hyvin todellisia. Siksi itselle tai toiselle häpeää tuottavien asioiden esiin nostamista pyritään välttämään. Kun niihin kuitenkin on pakko tarttua, se tehdään usein epäsuorasti. Pyydetään joku henkilö välittämään asia toiselle. Ei suomalaisellekaan asioiden suoraan sanominen ole helppoa – pikemminkin puhutaan selän takana pahaa, mutta japanilaisilla on toimiva mekanismi epäsuorassa välittämisessä. Muistan, kun naapurimme ohuiden saviseinien takana häiriintyivät vauvojemme öisistä itkuista, niin hän värväsi erään uskovan japanilaisen vanhuksen kertomaan asian meille.

Kohteliaisuustasot

Jokainen japanin kieltä opiskellut on aikanaan joutunut tekemään työtä hallitakseen kielen kohteliaisuustasot. Lausetta ei periaatteessa voi muodostaa, ellei tiedä, missä suhteessa puhuja on kuuliijaan ja siihen mistä tai kenestä puhutaan. Itse asiassa kaikissa kielissä esiintyy jossain muodossa vastaavaa. Tavallinen suomalainen syö lounaansa, mutta presidentti nauttii sen. Koira pistää sen poskeensa jne. Toisin kuin suomessa japanin kohteliaat muodot eivät välttämättä ilmaise etäisyyttä toiseen. Hyvin läheiset ihmiset voivat käyttää kohteliaita muotoja. Tärkeää on oppia asettu-

maan oikealle hierarkiatasolle. Väärien muotojen käytöllä voi tietämättään loukata syvästi kuulijoita.

Giri – ninjoo, velvollisuudet ja tunnesiteiden tärkeys

Japanilaiselle erittäin keskeinen käsite ihmissuhteissa on *ON*. Se tarkoittaa suunnilleen samaa kuin kiitollisuuden velka. Mutta se ei ole läheskään yhtä lyhytkestoista kuin suomalaisen kiitollisuuden velka. Kävin sairaalassa tapaamassa erästä kuolevaa potilasta. Siitä kiitollisena sain vuosikausia säännöllisesti tiettyjä lahjoja. Aito kiitollisuuden velka vaikuttaa pitkäaikaisena suhteen siteenä ja edellyttää vastaanottajalta tiettyä käytöstä pitkään. Toisaalta läheskään kaikki japanilaiset eivät pidä siitä, että joku on heitä auttamalla synnyttänyt *ON*-velkaa. Siksi silloin, kun tehdään hyvää toiselle ihmiselle, on otettava huomioon, että voimme sitoa vastapuolen pitkäksi aikaa toimimaan tietyllä tavalla.

3. Japanilaisen uskonnollisen taustan ymmärtäminen

Suomalaisena lähettinä meidän ei ole helppo ymmärtää sitä shintolais-buddhalaista taustaa, josta japanilaiset tulevat uskoon ja miten se vaikuttaa jatkuvasti heidän uskonelämäänsä ja kasvuunsa kristittyinä. Muistan, kun eräs perheellinen mies oli tullut hyvin kirkkaasti uskoon. Runsas viikko se jälkeen pidettiin hänen vanhempiansa kodissa *hooji* eli buddhalainen vuosittainen palvontameno jollekin edesmenneelle lähiomaiselle. Hän kertoi sen jälkeen, että hän ei suorittanut buddhalaista suitsukkeeseen polttoa Buddhan ylistykseksi ja lisäsi: ”Tämä oli ensimmäinen kerta elämässäni, kun en totellut isääni!”

Suitsukkeeseen polttaminen on japanilaisen buddhalaisuuden tärkein palvontameno ja se tarkoittaa sitä, että annetaan ylistys Buddhalle. Silti arviolta kaksi kolmasosaa kaikista japanilaisista uskovista kristityistä ja pastoreista suorittaa aktin buddhalaisissa hautajaisissa ja muistotilaisuuksissa. He kokevat asiasta kyllä enemmän tai vähemmän epämukavuutta tai jopa syyllisyyttä, mutta pyrkivät selittämään tuon ilmeisen epäjumalanpalveluksen joko vain esi-isille osoitetuksi kunnioitukseksi tai korostavat, että he toimivat vain muodollisesti, jotta voisivat pitää yllä hyviä perhesuhteita. Kun vertaa tilannetta Koreaan, jossa raja epäjumalanpalveluksen välille on vedetty tiukasti, joutuu kysymään, miksi japanilaiset uskovat ovat niin taipuvaisia kompromisseihin ja mahtaako siinä olla syy seurakuntien hitaaseen kasvuun.

Lähetien on usein erittäin vaikea ymmärtää, miten sitovia perhesuhteet Japanissa voivat olla ja millaisena he kokevat buddhalaiset riitit. On niitä lähettejä, jotka ovat ihastuneet niin syvästi ja kriitikittömästi japanilaiseen uskonnollisuuteen ja kulttuuriin, että ovat käytännössä luopuneet kristillisestä uskosta. Toisaalta on niitä lähettejä, jotka eivät yksinkertaisesti ymmärrä eivätkä ehkä haluakaan ymmärtää japanilaisten uskovien syviä taisteluista näissä asioissa. Voidakseen tehdä hedelmällistä työtä lähettien pitäisi kuitenkin pyrkiä ymmärtämään heitä. Sitä varten ei tarvitse luopua raamatullisesta opetuksesta eikä tehdä kompromisseja.

Lähetin tulee opiskella japanilaista uskonnollisuutta niin, että tuntee sen paljon paremmin kuin keskiverto japanilainen. Heille se on usein seremonioita, jotka on imetty ihan äidin maidosta asti. He eivät niitä välttämättä osaa perustella mitenkään. Mutta lähetin on opiskeltava, sillä hän ei muuten voi ymmärtää. Opiskelun pitäisi mennä mielestäni niin pitkälle, että alkaisimme edes hiukan ymmärtää, miten japanilaiset kokevat ei-kristillisen uskonnollisuutensa.

Edelleen lähetin tulisi opettaa, miten eri tilanteissa uskovan tulee toimia. Lisäksi hänen tulee mennä tukemaan seurakuntalaisia noihin tilanteisiin – ainakin hautajaisissa se onnistuu. Sain juuri hiljattain viestin eräältä rouvalta. Hän kertoi, että hän oli miehensä äidin hautajaisissa ainoa yli sadan hautajaisvieraan joukossa, joka ei polttanut suitsuketta vaan asetti vain kukan vainajan arkulle. Itse olen opettanut japanilaisia näin: "Kun hautajaisissa tai *hoojissa* tulee vuorosi polttaa suitsutusta, rukoile sen sijasta ääneen lyhyt rukous Jeesukselle, jossa pyydät lohdutusta surville Ylösnousseelta. Japanilaiset ovat yleensä suvaitsevaisia rukoukseen nähden. Jos sen jälkeen saat kritiikkiä omaisiltasi, kerro heille evankeliumi." Itse pyrin menemään seurakuntalaisten buddhalaisten omaisten hautajaisiin mukaan seisoka-
seni heidän tukena noissa heille todella vaikeissa tilanteissa.

Varsinkin uskonnollisesti aktiivisten japanilaisten elämää sitovat usein syvät maagiset pelot, *tatarin* eli henkien koston pelko ja lukemattomat toimenpiteet ja rituaalit pahan välttämiseksi ja hyvän saamiseksi. Niihin on lähetin tarpeen tutustua kirjallisuuden kautta. Kerran vaimoni vei pari meille kylään tullutta neitoa kylpylään. Auto parkkeerattiin ja tien toisella puolella oli *onsen*. Juuri kun he olivat aikeissa ylittää tie, toinen neito pysähtyi ja sanoi, ettei hän voi mennä yli, koska hänen amulettinsa jäi autoon. Se piti hakea ja sen kanssa hän uskalsi ylittää tien.

4. Seurakuntien palvelutehtävät ja uskovien työelämä

Eräs syy, miksi aika moni uskoon tullut jossain vaiheessa jää pois seurakunnan toiminnasta liittyy varsinkin pienemmissä seurakunnissa siihen, että yhden palkatun työntekijän on jaettava suuri määrä seurakunnan toiminnasta ja siihen liittyvistä tehtävistä maallikkojen vastuulle. Usein se tehdään myös sillä hyvällä tarkoituksella, että seurakuntalainen pääsisi hengellisesti kasvamaan palvellessaan Jumalaa seurakunnassa. Usein lähetti tai pastori ei kuitenkaan tajua, kuinka suunnattoman vaativaa ja raskasta on työelämä, jossa maallikot viikkonsa viettävät. Erityisesti lahjakaille seurakuntalaisille kertyy helposti niin paljon palvelustehtäviä myös kirkolla, että kirkkoon tulosta tulee heille taakka eikä se levon ja uudistumisen paikka, jota he työviikon jälkeen kaipaavat.

Tänä päivänä suomalaiset valittavat varsin kuuluvasti työelämän kuormittavuudesta ja tehokkuusvaatimuksista. En epäile, etteikö asia olisi niin, mutta japanilainen työelämä on vielä huomattavasti vaativampaa. Valtaosalle japanilaista työ muodostaa heille identiteetin. Se on monille heidän varsinainen epäjumalansa. Siinä moni kokee kovan paineen, että hän tekisi työnsä tavalla, joka herättää muissa kateutta. Se ajaa monet ylitöiden kierteeseen voidakseen näyttää omat saavutuksensa työyhteisössä. Japanilaisille uskoille tulisi siksi antaa paljon opetusta työn oikeasta ja raamatullisesta ymmärtämisestä.

Seurakuntien kansalliset työntekijät ovat usein myös sisäistäneet yhteiskunnan mallin. Lähettien kotimainen malli ja japanilainen malli joutuvat helposti törmäyskurssille kirkonkin työssä. Asia kulminoituu usein kesälomakysymyksiin, joissa lähetit eivät välttämättä saa ymmärtämystä. Toisaalta viileässä ilmastossa kesälomansa viettänyt lähetti tekee karhunpalveluksen seurakunnalleen, kun hän uutta intoa puhkuessa haluaa aloittaa uusia projekteja syyskuun alussa eli juuri silloin, kun japanilaiset kristityt ovat kaikkein väsyneimpiä raskaan kuumuuden jäljiltä. On viisautta aloittaa uusi vasta lokakuussa.

5. Anteeksi pyytelyn kulttuuri (ayamari no bunka)

Hiukankin uutisia seuraava näkee, miten jonkun mokaan sattuaan siihen syyllistyneen yhteisön edustajat pyytävät julkisesti anteeksi yhteisönsä tekemiä virheitä. Usein anteeksipyynnön esittäjät eivät itse suoranaisesti mokaa ole aiheuttaneet, vaan he ovat yleensä yhteisön edustajia tai johtohenkilöitä. Vakavissa tapauksissa yhteisön johtajat ilmoittavat eroavansa ja ottavansa siten vastuun tapahtuneesta. Lisäksi seremonia vaatii sen, että luvataan, ettei vastaisuudessa pääse tapahtumaan mitään samankaltaista.

Kirkotkin toimivat usein samalla tavalla. Hiljattain Länsi-Japanin kirkon presidentti joutui vetäytymään syrjään asiassa, jossa hän oli itse syytön, mutta joutui edustamaan kirkkoa. Japanilainen yhteiskunta vaatii julkisia anteeksipyynnöitä riippumatta suoranaisestä syyllisyydestä. Läntiselle ihmiselle anteeksipyyntö tarkoittaa, että hän samalla joutuu tunnustamaan olevansa syyllinen ja suoranaisesti korvausvastuussa mahdolliseen mokaan. Siksi läntinen ihminen tai yhteisö ei hevin yleisiä anteeksipyynnöitä esitä, pikemminkin pyrkii puolustautumaan syytöksiä vastaan. Sitä taas japanilaiset katsovat karsaasti.

Seurakunnan sisäisissä konflikteissakin lähetti tai pastori voi järjestää osapuolten välille kohtaamisen, jossa osapuolet yleensä pyytävät anteeksi ja näyttävät sopivan riitansa. Olemme kuitenkin joutuneet huomaamaan, että anteeksipyynnöt eivät välttämättä tarkoita samaa kuin anteeksi antaminen. Usein jompikumpi osapuoli jää pois seurakunnasta tai siirtyy toiseen kirkkoon. Syy on siinä, että japanilaiset eivät kestä hevin sellaista ilmapiiriä, jossa he kokevat, että heidän maineensa on mennyt. Häpeään joutumisen tunto on ehkä syyllisyyttä voimakkaampi noissa tilanteissa.

Syvässä merkityksessä kukaan ihminen ei toiselle kykene tai tahdo antaa anteeksi, ellei hän ole päässyt näkemään Jumalan kasvojen edessä omaa syvää syntisyytään. Monelle uskoon tulleelle japanilaiselle saattaa kestää vuosia, ennen kuin he näkevät sydämensä pohjattoman turmeluksen ja samalla myös Golgatan uhriveren täydellisen riittävyden. Koska japanilainen kulttuuri lähtee liikkeelle shintolaisesta perusoletuksesta, että ihminen on pohjimmiltaan hyvä, synti – armo akselin opetus on erityisen tärkeää. Toisaalta juuri ihmissuhteiden ristiriidat ovat maassa niin yleisiä ja kipeitä, että monet hakeutuvat kirkkoon juuri löytääkseen niihin apua.

6. *Amae* eli tunteeseen vetoavat riippuvuussuhteet

Suomenkielestä puuttuu täsmällinen vastine japanin *amae* sanalle. Se tarkoittaa sellaista tunnevaltaista riippuvuussuhdetta, jossa toinen on vanhemman ja toinen lapsen roolissa, vaikka kysymys on myös aikuisten välisistä suhteista. *Amae* suhdetta esiintyy toki Suomessakin, mutta sitä pidetään jossain määrin aikuisille sopimattomana. Aikuisten pitäisi kohdata toiset aikuiset samalla tasolla silloinkin, kun he ovat riippuvuudessa toisistaan. Kuitenkin suomalainenkin osaa heittäytyä toisesta riippuvaksi saadakseen tiettyjä palveluja ja etuja. Toisaalta *amaeen* suostuva vanhemman roolin ottaja voi kokea tyydytystä voidessaan suosia toista. *Amae* on tyypillistä erityisesti pystysuoria ihmissuhteita suosivassa Japanissa. Sitä käytetään tietoisesti hyväksi ja sitä pidetään tiettyyn rajaan asti hyväksyttävänä.

Kun Japanissa vaakasuorat ihmissuhteet ovat heikkoja tai niissä koetaan tiettyä keskinäistä kilpailua, pystysuorat ihmissuhteet ovat yleensä vahvoja. Niissä *amaeta*

käytetään usein syventämään sidettä. Sitä voidaan kuitenkin käyttää myös väärin sillä tavalla, että seurakuntalainen tai jokin muu avun tarvitsija ripustautuu seurakunnan työntekijään tai lähettiin. Usein asia lähtee liikkeelle esimerkiksi sielunhoitosuhteesta. Tuloksena voi olla suhde, joka vie työntekijältä kohtuuttomasti aikaa ja vaivaa. Usein ne seurakuntalaiset, jotka tavalla tai toisella ripustautuvat johonkin työntekijään, katoavat kirkosta, kun työntekijä vaihtuu tai he saattavat joka seurata muualle siirtyvän työntekijän perässä uuteen seurakuntaan. Siksi työntekijän pitää uskaltaa katkaista vääriä riippuvuuksia. Työn tavoite ei ole liittää ihmisiä itseensä vaan Jeesukseen.

7. Syrjintä

Japanin syvin yhteiskunnallinen ongelma on syrjintä. Se kohdistuu vanhastaan noin 5% aivan tavallisia japanilaisia heidän syntyperänsä vuoksi. Lisäksi sen kohteita ovat kiinalaiset ja korealaiset, ainut ja Okinawan asukkaat. Ennen työhönottoa ja naimisiin menoa tutkitaan ihmisen taustat äärimmäisen tarkasti. Vaikka laki kieltää syrjinnän, sitä tapahtuu aina ja kaikissa asioissa. Kristilliset kirkotkaan eivät ole vapaat siitä. Lähetit eivät sitä välttämättä huomaa, mutta ikävä kyllä se on todellista. Eräät kirkkokunnat ovat tehneet merkittävää työtä syrjinnän kitkemiseksi. Lähetille on tärkeätä tunnistaa sen ilmeneminen seurakunnassa ja asiasta pitää antaa selkeää raamatullista opetusta.

Kun suomalainen tapaa uuden ihmisen hän kysyy nimen lisäksi usein, mitä ihminen tekee työkseen. Kun japanilainen tutustuu uuteen ihmiseen, kysymys työstä on toisijainen, sen sijaan kysytään, mistä asianomainen on kotoisin. Jos vastaaja antaa epämääräisen vastauksen, häntä epäillään helposti syrjittyyn luokkaan kuuluvaksi, sillä aikanaan syrjityille määrättiin tietyt asuinpaikat.

Lähetit on siinä suhteessa hyvässä asemassa, että häneen sekä syrjijä että syrjitty voi olla yhteydessä pelkäämättä joutuvansa syrjinnän kohteeksi. Oman erityisryhmänsä syrjityissä muodostavat kehitysvammaiset ja psyykkisesti sairaat. Varsinkin jälkimmäisille syrjintä voi olla eräs keskeinen syy sairauden pahenemiseen. Enemmän tai vähemmän syrjinnän kohteeksi joutuneet ovat usein äärimmäisen herkkiä kaikelle, minkä he saattavat tulkita syrjinnäksi, vaikka todellista syrjintää ei aina esiintyisikään.

Muistan, miten yritin auttaa erästä miestä, jota yhteisö syrji, mutta lopulta hän rai-vokkaasti torjui minut ajatellen, että minäkin syrjin häntä. Itse asiassa olin astunut miinaan, kun asianomaisen äiti yritti väkisin minun avullani vääntää miestä hoitoon.